



ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України

Л.І.Прохоренко
Схвалено Вченою радою Інституту
(протокол № 10 від «15» грудня 2022 р.)

Спеціальність 053 Психологія/ 016 Спеціальна освіта
Освітня програма Спеціальна психологія/ Спеціальна освіта
Ступінь Доктор філософії

Шифр дисципліни ВД6

Назва дисципліни **Раннє втручання: незрячі діти та діти з порушеннями зору**

Навчальний рік 2021-2022

Кількість кредитів 2 кредити (60 годин)
ЄКТС (годин)

Статус Вибіркова дисципліна

Короткий опис дисципліни

Курс спрямований на формування знань, умінь, навичок з психології, які можуть допомогти майбутнім викладачам вищої школи та науковцям розробляти технології та методики раннього втручання у роботі з дітьми з порушеннями зорової функції.

Викладачі **Довгопола Катерина Станіславівна**

Контакти Тел +380664480206

Email kdovgopola@gmail.com

Час для консультацій Понеділок та четвер, 14:00-15:00

Мета курсу -

формування у здобувачів системи знань про теоретико-методологічні основи раннього втручання; підвищення якості здійснення професійної та науково-дослідної діяльності; розкриття особливостей використання різноманітних методів, форм та засобів раннього втручання при роботі з дітьми з порушеннями зорової функції.

Завдання курсу

1. Формувати знання про специфіку раннього втручання у галузі спеціальної психології.
2. Формувати систему знань про мету, завдання, зміст та організацію раннього втручання у роботі з дітьми з порушеннями зору.
3. Формувати уявлення про використання різноманітних методів, засобів та форм раннього втручання у роботі з дітьми з порушеннями зору.
4. Розвивати готовність здобувачів до аналізу та систематизації досліджень у галузі спеціальної психології; їх використанню у професійній діяльності.
5. Розвивати потребу в оволодінні прийомами раннього втручання у роботі з дітьми з порушеннями зору.

Загальні компетентності

- ЗК1. Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.
ЗК2. Здатність до аналізу та систематизації досліджень у галузі раннього втручання, їх використанню у професійній діяльності.
ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) щодо технологій раннього втручання у роботі з дітьми з порушеннями зору.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК1. Формування знань про принципи, методи, форми й засоби навчання, сучасні педагогічні технології викладання раннього втручання.

СК2. Здатність оволодіння системою знань про дітей раннього віку з порушеннями зорової функції як суб'єкта освітнього процесу, соціальні та природні чинники розвитку.

СК3. Здатність застосовувати набуті знання у практичній та науково-методичній діяльності; прийоми активізації пізнавальної діяльності дітей, форми та методи набутих результатів.

СК4. Здатність розробляти та проводити лекції, семінарські й практичні заняття з питань, пов'язаних з раннім втручанням.

СК5. Здатність розробляти та використовувати дидактичні засоби, активні й інтерактивні методи навчання.

СК6. Здатність здійснювати оперативний контроль отриманих результатів, прогнозувати результати втручання.

СК7. Здатність застосовувати методи психологічної взаємодії

ВД6 Раннє втручання: незрячі діти та діти з порушеннями зору

суб'єктів освітнього процесу у взаємодії з родинами дітей з порушенням зорової функції.

СК8. Здатність застосовувати способи конструювання навчальних програм, прийоми відбору змісту навчання та розвитку, практичні навички проведення різноманітних форм процесу передачі та засвоєння знань, методи навчання та навички професійної рефлексії.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Формувати системний науковий світогляд, володіти сучасними теоріями і концепціями в сфері раннього втручання.

ПРН 2. Організовувати та проводити оригінальні наукові дослідження в спеціальній психології на відповідному фаховому рівні, досягати наукових результатів у питаннях, пов'язаних із раннім втручанням.

ПРН 3. Застосовувати психолого-педагогічні методи організації процесу раннього втручання у роботі з дітьми з порушеннями зору, формулювати зміст, цілі навчання та виховання, способи їх досягнення, форми контролю, нести відповідальність за ефективність раннього втручання.

ПРН 4. Демонструвати навички професійної комунікації у спілкуванні з родинами дітей з порушеннями зору раннього віку.

ПРН 5. Здійснювати критичний аналіз, узагальнювати досягнуті результати, формулювати та обґрунтовувати висновки і пропозиції щодо подальшого освітнього шляху дитини з порушенням зорової функції

ПРН 6. Обирати та використовувати загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень при роботі з дітьми раннього віку з порушеннями зору та їх родинами.

ПРН 7. Діяти на основі етичних міркувань та професійної етики при роботі з родинами дітей з порушеннями зору раннього віку.

ПРН 8. Уміти використовувати в освітній діяльності сучасні технології раннього втручання, які сприяють гармонійному розвитку незрячих дітей раннього віку.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма						заочна форма				
	усього	у тому числі					усього	у тому числі			
		л	п	с	залік	екзамен		л	п	с	залік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Модулі											
Модуль 1. Теоретичні основи раннього втручання											
Тема 1. Зміст раннього втручання	4	2	1	1			4	2	1	1	
Тема 2. Сутність раннього втручання у роботі з дітьми з порушеннями зору	2	1		1			2	1		1	

ВД6 Раннє втручання: незрячі діти та діти з порушеннями зору

Разом за змістовим модулем 1	6	3	1	1			6	3	1	1	
Модуль 2. Методологічні основи організації раннього втручання у роботі з незрячими дітьми та дітьми з порушеннями зору											
Тема 1. Технології раннього втручання у роботі з дітьми з порушеннями зору	4	2	2				4	2	2		1 Залік
Тема 2. Методи розвитку, навчання та корекції у роботі з дітьми з порушеннями зору раннього віку	2	1		1			2	1		1	
Тема 3. Засоби навчання розвитку, навчання та корекції у роботі з дітьми з порушеннями зору раннього віку	2	1	1				2	1	1		
Разом за змістовим модулем 2	8	4	3	1			8	4	3	1	
Модуль 3. Методичні основи розвитку, навчання та корекції у роботі з дітьми з порушеннями зору раннього віку											
Тема 1. Особливості розвитку дитини раннього віку.	4	2	2				4	2	2		
Тема 2. Вплив порушень зору на розвиток дитини раннього віку	4	2	2				4	2	2		
Тема 3. Особливості здійснення навчально-виховних впливів на дитину раннього віку з порушеннями зору.	2	1	1				2	1	1		
Разом за змістовим модулем 3.	10	5	5				10	5	5		
Модуль 4.											

Тема 1. Раннє втручання у сенсо-моторний розвиток дитини з порушеннями зору.	2	1	1			2	1	1		1 іспит
Тема 2. Раннє втручання у комунікативний розвиток дитини з порушеннями зору.	2	1		1		2	1		1	
Тема 3. Розвиток орієнтування та мобільності у дітей з порушеннями зору раннього віку.	2	2	2			2	2	2		
Тема 4. Основні підходи до виховання та розвитку особистості дитини з порушеннями зору раннього віку в родині	2	2	2			2	2	2		
Разом за змістовим модулем 4.	8	6	5	1		8	6	5	1	
Усього аудиторних годин	32	20	15	5						
ІНДЗ	28		-	-		-		-	-	
Усього годин	600					60				

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зміст спеціальної психологічної освіти	2
2	Сутність навчальної діяльності здобувачів-психологів	1
3	Особливості педагогічної майстерності викладача спеціальної психології	1
4	Технології навчання	2
5	Методи навчання спеціальної психології	1
6	Таксономія навчальних задач із психології	1
7	Засоби навчання	1
8	Форми навчальних занять та методика їх проведення	2
9	Керівництво самостійною та науково-дослідною роботою здобувачів-психологів	2
10	Особливості реалізації викладачем функцій контролю та оцінки в системі професійної підготовки	1
11	Професійна ідентичність викладача, особливості його професійної свідомості	1

12	Вироблення професійної позиції та стилю спілкування в навчальній взаємодії	1
13	Проектувальні вміння викладача, планування та розподіл навчального часу для вирішення різних педагогічних завдань	2
14	Методика формування лекційної майстерності	2

Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зміст спеціальної психологічної освіти	1
2	Особливості педагогічної майстерності викладача спеціальної психології	1
3	Технології навчання	2
4	Засоби навчання	1
5	Форми навчальних занять та методика їх проведення	2
6	Керівництво самостійною та науково-дослідною роботою здобувачів-психологів	2
7	Особливості реалізації викладачем функцій контролю та оцінки в системі професійної підготовки	1
8	Професійна ідентичність викладача, особливості його професійної свідомості	1
9	Проектувальні вміння викладача, планування та розподіл навчального часу для вирішення різних педагогічних завдань	2
10	Методика формування лекційної майстерності	2

Семинарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зміст спеціальної психологічної освіти	1
2	Сутність навчальної діяльності здобувачів-психологів	1
3	Методи навчання спеціальної психології	1
4	Таксономія навчальних задач із психології	1
5	Вироблення професійної позиції та стилю спілкування в навчальній взаємодії	1

**Індивідуальні завдання та
підсумковий контроль**

Тема 1. Сучасна психологічна освіта (8 год)

1. Основні тенденції сучасної спеціальної психологічної освіти у світі
2. Викладання спеціальної психології.
3. Базова психологічна освіта.
4. Післядипломна спеціальна психологічна освіта.

Тема 2. Психологічні теорії як підґрунтя сучасних методик викладання (12 год)

1. Теорія поетапного формування розумових дій П. Гальперіна та її “методичні” можливості.
2. Когнітивно-біхевіоральний підхід до навчання.
3. Проблемне навчання: розв’язанню проблем можна навчити.
4. Програмоване навчання: засади, переваги, обмеження.
5. Інтенсифікація навчання: складніше, швидше, більшими порціями.
6. Модель взаємодії “учень-викладач” у навчальному процесі (за К. Роджерсом).

Тема 3. Мотивація та активізація слухачів як основа ефективного вивчення спеціальних психологічних дисциплін (10 год)

1. Особливості мотивації слухачів під час вивчення спеціальної психології.
2. Інтерес та мотивація.
3. Пізнавальні, статусні, соціальні, професійні мотиви, а також мотиви досягнення успіху та самореалізації.
4. Засоби мотивації та активізації слухачів.

Тема 4. Сучасні педагогічні технології у викладанні фахових дисциплін спеціальної психології (12 год)

1. Порівняння понять «методика» та «педагогічної технологія».
2. Технологія дистанційного навчання.
3. Технологія проблемного навчання.
4. Інформаційні технології навчання.
5. Технології ігрового навчання.

6. Технологія знаково-контекстного навчання.
7. Технологія особистісноорієнтованого навчання.
8. Технологія модульного навчання.
9. Адаптивні технології, які застосовуються під час вивчення дисципліни особами з інвалідністю та з особливими освітніми потребами.

Тема 5. Методика формування лекційної майстерності (8 год)

1. Робота над конспектом, особливості контакту з аудиторією, засоби управління процесом засвоєння навчального матеріалу, педагогічний такт, навички саморегуляції, професійна рефлексія та ін.
2. Методи та засоби комунікативної діяльності: організація мовних форм висловлювань на різних етапах засвоєння (лексика, граматики, стилістика, темп, ритм, інтонації, паузи); організація та використання невербальних емоційно-виразних засобів спілкування (жести, міміка, пантоміма).

Підсумковий контроль

1. Залік (тестування, підготовка лекції зі спеціальної психології відповідно до вимог до її змісту та читання)
2. Іспит (Усне опитування пройденого матеріалу за навчальний курс. Розробка однієї теми курсу «Спеціальна психологія» (для кожного здобувача окрема тематика).

Оцінювання навчальних досягнень	
Вид роботи	%
Відвідування аудиторних занять	20
Відповіді на запитання під час аудиторних занять	20
Індивідуальне завдання 1	15
Індивідуальне завдання 2	15
Підсумковий контроль (тест/іспит)	30
Всього	100

Шкали оцінювання			
Бальна	ECTS	Національна	Заліків
90-100	A	Відмінно	
80-89	B	Добре	
70-79	C		Зараховано
66-69	D	Задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	Незадовільно - з можливістю повторного виконання завдань	Не зараховано - з можливістю повторного виконання завдань
0-34	F	Незадовільно - з повторним вивченням дисципліни	Не зараховано - з повторним вивченням дисципліни

Додаткові бали

Вид роботи та вимоги	Бал за стобальною шкалою
1. Підготовка наукової статті на довільну тематику (за вибором аспіранта).	50
2. Здійснити аналіз двох освітніх програм зі спеціальної психології з подальшим визначенням їх переваг та недоліків.	20
3. Скласти контрольний тест успішності з обраної аспірантом теми з курсу «Спеціальна психологія» з «ключем»	15

Основна (обов'язкова) література

1. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність. Київ : Вища шк., 2006. 422 с.
2. Пономарьов О.С. Професійна культура педагога: навч.- метод. посібник. Харків: НТУ «ХП», 2011. 198 с.
3. Зміст і сутність педагогічної діяльності. За ред. Романовський О.Г. Пономарьов О.С. та ін. Харків: НТУ «ХП», 2007. 228 с.
4. Білоус В. Т. Основи організації та методики викладання у вищій школі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Державна податкова адміністрація України; Академія держ. податкової служби України. Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. 144 с.
5. Боярчук В. К. Методика преподавания психологи в вузе : учеб. Пособие. Ростов н/Д: Феникс, 1982.
6. Булах І. С. Цільовий підхід до розробки навчальної програми предмета та етапи його реалізації / І. С. Булах, В. В. Пашенко, О. В. Чалий. Педагогіка і психологія. 1997. № 4. С. 5–18.
7. Буряк В. О. Керування самостійною роботою студентів. Вища школа. 2001. № 4–5.
8. Вербицкий А. А. Активные методы обучения в высшей школе: контекстный подход. М.: Высшая школа, 1991. 204 с.
9. Вища освіта в Україні : [навч. посіб.] / за ред. В. Г. Кремня, С. М. Ніколаска. – К. : Знання, 2005.– 327 с.
10. Тестовый контроль знаний : учеб. пособие] / Н. И. Волков, А. Н. Алексеев, Н. А. Алексеев. Сумы : Университетская книга, 2004. 109 с.
11. Гронлунд Н. Е., Норман Н. Оцінювання студентської успішності : практич. посіб. К. : КУМО, 2005. 312 с.
12. Давидюк Н. М. Методика викладання психології : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2006.
13. Дембрицька Н. М., Брюховецька О. В. Методика викладання психології : навч.-метод. комплекс. Київ, АПН України, Ун-т менеджменту освіти, фак.

менеджм. та психології, 2009.

14. Калашник Н. Г., Вертегел В. Л. Самостійна робота – потужний засіб сучасної освіти і виховання. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2005. 326 с.
15. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс. За ред. В. М. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко; под ред. В. М. Кухаренко. 3-тє вид. Х. : НТУ «ХП», «Торсінг», 2002. 320 с.
16. Ляудис В. Я. Методика преподавания психологи. М. : УМК «Психология», 2003. 192 с.
17. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. К. : Вища школа, 2005. 240 с.
18. Методика викладання психології у вищій школі : [навч. посіб.] / Ю. Ю. Бойко-Бузиль, С. Л. Горбенко та ін. К. : Атіка, 2012. 272 с.
19. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи. Київ : Знання, 2011. 486 с.

Додаткова література та інші джерела інформації

1. Городиська В., Пантіюк М., Міляєва В. Педагогіка та психологія вищої школи : тексти лекцій. Дрогобич : Редакц.-видавн. відділ ДДПУ, 2014. 307 с.
2. Столяренко Л.Д. Педагогическое общение. Педагогическая психология для студентов вузов. Ростов н/Д: «Феникс», 2004. С. 238-247.
3. Сисоева С.О. Психологія та педагогіка: Підруч.. / Сисоева С.О., Поясок Т.В. Київ: Міленіум, 2005. 520 с.
4. Дьяченко М. И. Психология высшей школы: Учебник для ВУЗов. Минск: Тесей, 2013. 352 с.
5. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А., Кандыбович С. Л. Психология высшей школы. Минск: Высшая школа, 2008. 346 с.
6. Грабовська С.Л. Психологічні аспекти комунікаційного менеджменту організації : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 456 с.
7. Ильин Е. П. Мотив и мотивация. Санкт- Петербург : Питер, 2000. 486 с.
8. Педагогика и психология высшей школы. / Отв. ред М.В.Буланова-Топоркина. Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. 526 с.
9. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие / Буланова-Топоркова М. В., Духавнева, А. В., Столяренко Л. Д. и др. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 544 с.
10. Психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл.: С. Грабовська, А. Вовк, Т. Партико та ін. Київ : Ін Юре, 2014. 664 с.
11. Самоукина Н. В. Психология и педагогика профессиональной деятельности: Учебник. Москва: Тандем, 2009. 351 с.
12. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посібн. для студ. вищих пе. нав. закл. Київ: Вища школа, 2004. 336 с.
13. Слепкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. Київ: Вища школа, 2005. 240 с.

ВД6 Раннє втручання: незрячі діти та діти з порушеннями зору

14. Смирнов П. И. Психология высшего образования: От деятельности к личности. Москва: Академия, 2005. 354 с.
15. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2013. 372 с.
16. Штепа О.С. Самоменеджмент (самоорганізація особистості): навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012 . 362 с.

Інформаційні ресурси

1. www.Psychlit
2. www.Psychinfo
3. <http://psychlib.com.ua/>
4. <http://pidruchniki.ws>
5. <http://psylib.ukrweb.net/books/beloo01/index.htm>
6. <http://www.bookzone.com.ua/books/psychology/>
7. <http://www.mindmeister.com/153116145/>
8. Педагогіка та психологія вищої школи : навчальний посібник / Л.Г.Кайдалова, І.С. Сабатовська Фролкіна, Н.В. Альохіна, Н.В. Шварп Харків : НфаУ, 2019.–249 с.
https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/20444/1/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B0_%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%8F_%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%BE%D1%97_%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8_%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%B1_%D0%97%D0%B0%D0%BC_19.010.pdf
9. Психологія вищої школи у питаннях та відповідях
<https://vseosvita.ua/library/psihologia-visoi-skoli-u-pitannah-ta-vidpovidah-23940.html>

Методи навчання

Словесні: лекції, пояснення, бесіди тощо; наочні: демонстрації, ілюстрації; практичні: вправи тощо; практичні методи навчання (вправи, групові дискусії, дидактичні та ділові ігри); методи усного контролю – індивідуальне і фронтальне опитування, залік, іспит.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Навчальний процес за освітньою програмою відбувається в навчальних кімнатах, оснащених аудіовізуальною апаратурою, мультимедійними демонстраційними комплексами та можливістю виходу у глобальні інтернет-мережі.

Робоча програма навчальної дисципліни

ВД6 Раннє втручання: незрячі діти та діти з порушеннями зору

Поведінка на курсі

Здобувачі зобов'язані під час вивчення курсу:

- Не пропускати лекційних, практичних та семінарських занять;
- Вчасно виходити на електронний зв'язок через відповідні програми (додатки у електронних девайсах);
- Дотримуватись регламенту, який окреслює на початку курсу викладач (не заважати проводити заняття; поважати особистість викладача та його досвід, бути коректними, інтелігентними, але активним під час занять та виконувати індивідуальні/домашні заняття з дисципліни)

Під час контролю знань здобувачі зобов'язані:

- Готуватися до практичних, семінарських занять;
- Виконувати індивідуальні та творчі завдання;
- Бути підготовленими, відповідно до завдань та вимог курсу;
- Виконувати вимоги викладача щодо підготовки до контролю знань;
- Розраховувати на власні знання, не шукаючи інші джерела інформації, які допоможуть відповісти на запитання, скласти тест (залік, іспит), тобто не використовувати девайси для пошуку інформацію через мережу інтернет, не готувати допоміжні підказки у паперовому вигляді тощо.

Інформація про викладача

Баташева Наталія Іванівна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник відділу психолого-педагогічного супроводу Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

ORCID iD orcid.org/0000-0002-2685-2258

Researcher ID: O-9516-2016

Основні публікації з тематики дисципліни

Статті в Scopus та Web of Science

1. Popovych, I., Blyskun, O., Hulias, I., Shcherbyna, V., Batasheva, N., Aleksieieva, M., & Chala, T. (2021). Psychological Semantic Parameters of Adolescents' Conformism in the Measurement of Value Orientations. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 13(2), 167-184. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/416> (*Web of Science*)

Статті у наукових фахових виданнях України, які включені у міжнародні наукометричні бази

1. Баташева Н.І. Особливості перцептивного та когнітивного компонентів емоційної сфери дошкільників із затримкою психічного розвитку. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2017. № 2. С. 48–55.
2. Баташева Н.І. Особливості діагностики емоційного розвитку дошкільників із затримкою психічного розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2016. Випуск 6. Том 1. С. 186–190.
3. Баташева Н.І. Особливості формування емоційної сфери соціально депривованих дошкільників із затримкою психічного розвитку. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. №4. С. 58–65.

Зворотній зв'язок

Довгопола Катерина Станіславівна

Тел +380664480206

Email kdovgopola@gmail.com

Затверджено

Протокол № 10 від 13 / 10 / 2022 р.

Укладач _____ (_____)

Завідувач відділу _____ (_____)

Робоча програма навчальної дисципліни

ВД6 Раннє втручання: незрячі діти та діти з порушеннями зору